

СТАНОВИЩЕ

от от д.п.с.н. **Нели Цветанова Василева** – доц. в СУ „Св. Кл. Охридски”
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'

в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.2. Психология
докторска програма Специална психология

Автор: Митко Димитров Шошев

Тема: Приложение на хемоенцефалографски неврофийдбек при деца с разстройства от аутистичния спектър

Научен ръководител: проф. дпн Дора Стоилова Левтерова, ПУ „Паисий Хилендарски”

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-3467 от 13.07.2016 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Приложение на хемоенцефалографски неврофийдбек при деца с разстройства от аутистичния спектър” за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма Специална психология. Автор на дисертационния труд е Митко Димитров Шошев – докторант в редовна форма на обучение към катедра Психология на ПУ “Паисий Хилендарски”, с научен ръководител проф. дпн Дора Левтерова, ПУ ”Паисий Хилендарски”.

Представеният от Митко Димитров Шошев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповеди за записване в докторантура;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;

- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Докторантът е приложил 5 (пет) броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

През 1996 година Митко Шошев завършва висше образование магистър по медицина, а през 2005 година придобива и специалност Нервни болести. В периода 1999 – 2011 година той разширява професионалните си компетенции, като придобива педагогическа правоспособност (1999 год.) и завършва две магистърски програми – Клинична психология (2009 год. в ПУ „Паисий Хилендарски“) и Социална педагогика (2011 в ШУ „Еп. К. Преславски“). Успоредно с това работи в сферата на медицината и фармацевтията. От 2010 година съвместява дейността си на невролог и клиничен психолог в Медико-педагогически консултативно-корекционен център, гр. Ст. Загора и асистент в катедра „Социални дейности“ на Медицински факултет към Тракийски университет. Намирам, че симбиозата между медицинска и психологическа квалификация правят докторанта достатъчно компетентен при разработване на интердисциплинарна научна теза.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд има безспорна актуалност не само на полето на българската наука, но и извън него. Тя обосновава необходимостта от прилагане на неврофийдбек-технологии (в частност хемоенцефалографски неврофийдбек) в комплексната терапия на нарушенията от аутистичния спектър. През последните години това се подкрепя от данни за ефекта от използване на същите както при деца с аутизъм, така и при други неврологични нарушения (хиперактивност и/или дефицит на внимание, епилепсия, депресивни състояния).

3. Познаване на проблема

Авторът показва добра информираност по основните аспекти на детския аутизъм (етиопатогенетични, диагностични и терапевтични). Цитираните данни от неврофизиологични и невроморфологични изследвания доказват функционални дефицити в работата на префронталния кортекс и зрителната и слуховата кора, към които е насочено въздействието на приложения неврофийдбек метод. Издига се тезата, че невровакуларното

куплиране ще подобри активността на посочените корови региони и ще намали експресията на аутистичната симптоматика.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване е съобразена с целта и хипотезите на труда. В съдържателно и структурно отношение тя включва две части: 1. Авторски въпросници за ресурсни учители и други специалисти относно информационната осигуреност за използваните терапевтични методи при деца с аутизъм; 2. Реализиране на неврофийдбек-тренинг и оценка на неговата ефективност чрез стандартизирана скала (въпросник) за родители. Пожеланието ми е за по-конкретно съдържателно описание на неврофийдбек-процедурата, тъй като същата е представена твърде общо.

В първата част на изследването участват общо 156 ресурсни учители и други специалисти (основно логопеди и психолози) с различен стаж на работа. В същинската част на изследването са обхванати 6 деца с разстройства от аутистичния спектър на възраст от 3 до 15 години и техните родители.

Резултатите са обработени със софтуерния статистически пакет SPSS.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационната разработка оставя впечатление на сериозно планиран и старателно реализиран научен труд. В структурно отношение съдържанието на труда е композирано в увод, 4 глави – две теоретични и една аналитична, изводи, приноси и литература с голям брой неномерирани източници на кирилица и латиница. Част от авторите в литературата не присъстват в текста, като липсват и български автори, работещи по проблемите на аутизма (с изключение на Полнарева и колектив, 2011). Положително решение е прилагането на списък с използвани съкращения и указател на графичните и таблични материали. Тъй като целите и хипотезите на изследователската програма са центрирани около ефекта на хемоенцефалографския неврофийдбек-тренинг, представянето на неговата история и терапевтични възможности (трета глава) следва да е по-кратко и да предхожда дизайна на изследване. Липсва позоваване на литературни данни за приложение на метода и ефектите от него при пациенти с аутизъм (Coben R. et al., 2006; Limsila P. et al., 2004; Coben, R. & Padolsky, I., 2007), представянето на които допълнително би обективизирало неговия избор.

Авторът прави обстоен преглед на развитието на специалната психология и на теориите за аутизма, с подробни коментари на различни изследователски гледни точки. Държа да отбележа, че теорията на Пиаже за интелектуалното развитие (стр. 32) няма отношение към

проблемите на аутистичната патология, а отделеното от него егоцентрично (аутистично) мислене е естествен етап от най-ранното детско развитие.

Положително впечатление оставя подробният анализ на симптоматиката и клиничната картина на детския аутизъм, с акцент върху класификацията на Никольская и колектив (1997). Както докторантът заявява, идеята е отделените групи в класификацията да се използват при определяне на аутистичната картина на целевата група деца и определяне ефекта от неврофийдбек-терапията. В същото време липсва коментар на теоретичния модел (Система на базисна емоционална регулация, Лебединский, Никольская и др.), върху който се опира диференцирането на групите аутизъм и който обяснява произхода на симптомите при всяка от тях. Мисля, че използването му е необходимо и би обогатило заключенията на автора.

Оценявам положително главата за анализ и дискусия на резултатите, в която докторантът показва умения за самостоятелна интерпретация на данни във връзка с хипотезите. Изводите са обективни и естествено следват от проведеня анализ. Изведените приноси са ясно формулирани и отразяват научно-практическата стойност на труда. Като най-значим определям апробирането на анкета за оценка на ефекта от неврофийдбек терапията.

Имам следните въпроси към докторанта:

1. Доколко възрастният фактор влияе върху ефекта от хемоенцефалографския неврофийдбек?

2. Как би могла да се обясни различната степен на повлияване на критериите от оценъчния чек-лист за аутизма (реч, социализация, сензорика, поведение) при прилагане на неврофийдбек терапията?

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантът представя пет (5) публикации по темата, от които една (1) в съавторство с научния ръководител. Три от тях са в сборници от международни научни форуми (конференции и конгреси), което позволява изнесените резултати да станат достояние на по-широк кръг от специалисти. Тематиката на всички публикации е пряко свързана и отразява обективно различни аспекти от дисертационния труд.

7. Автореферат

Авторефератът (в обем от 56 стр.) отговаря на изискванията за обобщено представяне на дисертационния труд. Той е достатъчно информативен и в него са отразени основните моменти от разделите на труда, с акцент върху резултатите от изследването и научно-приложните приноси. Авторефератът и съдържанието към него следва да бъдат странирани.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Трудът на Митко Шошев е първи опит у нас за реализиране на възможностите на някои медицински (в частност неврофизиологични) методи в комплексната терапия на детския аутизъм. Макар да са проведени в ограничен времеви диапазон и върху малка целева група, те доказват своята ефективност и се допълват от данни на други автори (Coben R. & Myers, E., 2006; 2010 и др.) за подобро функциониране на пациенти от аутистичния спектър след прилагане на неинвазивна неврофийдбек терапия. Смятам, че разширяването на дейността на д-р Шошев в тази посока ще помогне за редуциране на негативните симптоми у децата и ще даде тласък на мултидисциплинарния подход към проблема.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа *значими научно-приложни резултати*, които имат безспорен принос в науката и отговарят на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Факултета по Педагогика, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Митко Димитров Шошев притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 3.2. Психология, като доказва способност за самостоятелно провеждане на научно изследване и интерпретация на резултатите.

Предвид гореизложеното категорично давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд и автореферат и убедено **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Митко Димитров Шошев в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3. 2. Психология, докторска програма Специална психология.

12.09.2016. г.

Изготвил становището:

доц. дпсн Нели Василева

